

Mirjam Milharčič Hladnik and Jernej Mlekuž (eds.), **Going Places. Slovenian women's stories on migration**. Akron: The University of Akron Press, 2014, 241 str..

Kot mnoga druga področja, so tudi obravnave izseljevanja zastavljene na različnih izhodiščih. V primeru knjige *Going places* imamo opravka z izseljeniško problematiko s stališča žensk. Želja avtoric in avtorjev je bila predstaviti kontekste in izkušnje izseljevanja z ženske plati. Se pravi problematizirati izseljevanje skozi perspektivo spola in na tem temelječi družbeni umestitvi. Spodbuda za delo je bila očitna. V korpusih tematik migracijskih študij in objavljene literature so pogrešali ženske glasove. Izhajali so iz teze, da so bile ženske v raziskovanju izseljevanja prezrte, zapostavljene, izvzete iz velikih pripovedi. Knjiga je tako rezultat hotenja zapolniti ugotovljeno praznino in izsledke dolgoletnega projektnega raziskovalnega dela predstaviti tujim akademskim javnostim.

Sam koncept je predpostavljal predstavitev usod neposrednih udeleženk izseljevanja. To so se namenili doseči s predstavitvijo njihovih življenjskih usod, predvsem skozi interpretacijo njihovih pripovedi. Rdeča nit, ki povezuje posamezne zgodbe je predvsem gospodarska dejavnost. To je iskanje zaslužka v tujih okoljih, tudi boljšega in drugačnega življenja v drugih deželah in na to navezane oziroma sledeče socialne in osebnostne razmere. Snovalci knjige so izhajali iz trditve, da izseljevanje žensk spreminja vlogo spolov, da nastopi proces reorganizacije oziroma rekonstrukcije teh vlog zlasti v primerjavi z izvornim okoljem. Hkrati pa tudi poudarjajo proces večplastnega identitetnega preoblikovanja oziroma adaptiranja žensk v izseljenstvu. Mirjam Milharčič Hladnik in Jernej Mlekuž sta kot urednika izpostavila tudi dodatno izhodišče o izseljenkah kot aktivnih udeleženkah procesov identitetnih preoblikovanj in ne le žensk, ki naj bi pasivno sprejemale spreminjajoče se okolje. Tako je jasno razvidna tendenca izpostaviti mehanizme oziroma prakse teh kompleksnih osebnostnih in družbenih preoblikovanj na podlagi posameznic v interakciji med novim in starim socialnim in geografskim okoljem.

V ta opisani kontekst so umeščene predstave, izkušnje, čustva, skrbi, stiske, tegobe, a tudi radosti, ki so jih imele izseljenke v drugih okoljih. Njihove individualizirane interpretacije izkušnje osebnega in družbenega preoblikovanja v pogojih izseljenstva so avtorji osmislili tudi v teoretičnem in širšem ekonomsko-socialnem prostoru. Interpretacije življenjskih izkušenj, ki jih najdemo v knjigi, so utemeljene na različni družbeni in poklicni strukturi izseljenk. Zajete so zgodbe neizobraženih in tudi visoko kvalificiranih žensk iz pretežno zahodnih slovenskih predelov. Tudi

časovna dimenzija je primerno temu široka, saj predstavljene življenjske zgodbe zajemajo čas celotnega stoletja in se zaključujejo tako rekoč v današnjem času. S takim konceptualnim izhodiščem in vsebinskimi poudarki, knjiga vsekakor pridobiva na relevantnosti.

Knjiga je smiselno razdeljena na tri združujoča poglavja, vsako poglavje pa je nadalje členjeno na dve vsebinski podpoglavji. V prvem so predstavljena razmerja med izseljenimi in sorodniki v domačem kraju. V drugem se rišejo zgodbe služkinj, vzgojiteljic in dojlj. V tretjem poglavju se nizajo zgodbe strokovno izobraženih izseljenk.

V prvem poglavju je temeljni poudarek na pomenu in obsegu komunikacije z domačim okoljem, to je sorodstveno mrežo. Vsebina te komunikacije je predstavljena z uporabo pisne korespondence, ki je v enem primeru ohranjena obojestransko, v drugem le enosmerno. Mirjam Milharčič Hladnik in Marjan Drnovšek, avtorja podpoglavij, sta z uspeha z uporabo ohranjenih zbirk pisem preseči omejitve spominskih pripovedi in knjigi dodati dimenzijo izseljeniškega intimnega sveta. To je tistega sveta, ki ga drugi viri in tehnike raziskovanja težje razkrijejo. Mirjam Milharčič je analizirala vsebinsko paletu izseljeniške komunikacije na relaciji Cleveland, Buenos Aires, Jelšane in na osnovi tega iskala spremenjene identitetne vzorce izseljenk in tudi tistih, ki so ostali doma skozi procese kulturne adaptacije in interakcije med tremi socialnimi okolji. Človeška usoda, ki jo v svojem poglavju predstavlja Marjan Drnovšek ima temeljni poudarek na učinkih in doživljanju izseljenstva s perspektive tistega, ki je ostal doma. Pisma soprogu v emigraciji so nazorno izpostavljala intimno čustveno plat, poleg nujnosti praks reorganiziranega gospodarskega življenja na kmetiji, preoblikovanja zasebnega življenja in vpetosti v nenaklonjeno, sumničavo domače okolje.

V drugem delu Daša Koprivec niza zgodbe žensk, ki so v slovenskem prostoru znane kot »aleksandrinke«. Kot historičen in socialen fenomen in kot raziskovalno vprašanje so bile »aleksandrinke« v zadnjih letih zaradi specifične in poudarjene ženskega značaja deležne veliko pozornosti. V tekočem besedilu se jasno izrisujejo socialni in družinski momenti, subjektivnosti, čustvenosti in kontraverznosti spomina na strani izseljenk, ostalih družinskih članov in predvsem učinka v izvirnem okolju, ki je presegal materialne vidike. Tudi Jernej Mlekuž v naslednjem poglavju nadaljuje s pripovedmi doživljanja izseljenstva v vlogi služkinj v italijanskim mestih. Kot predmet analize je vzel žensko emigracijo iz Beneške Slovenije v bližnja in bolj oddaljena italijanska mesta. Ob socialnih in kulturnih vidikih obravnave je jasno razpoznavna tudi ekonomska motivacija, ki je zagotavljala oziroma omogočala identitetno reafirmacijo izseljenk.

S tretjim poglavjem se odpira nova pomenska dimenzija, to je emigracija strokovno izobražene delovne sile. Če je v prvih dveh poglavjih šlo za poklicno neizobražene ženske, je v tretjem poglavju drugače. Avtorici podpoglavij, Saša Roškar in Tatjana Bajuk Senčar, izpostavljata primer izučениh slammnicaric z domžalskega področja in visoko izobraženih žensk iz Slovenije v administraciji EU v Bruslju. Njihove zgodbe nastopajo kot kontrast zgodbam iz prejšnjih poglavij. Zelo očitno je, kako izobrazba spreminja perspektivo emigracije, samopodobo in subjektivnost

doživljanja izseljenstva. V zaključku je Jernej Mlekuž z uredniškega stališča povzel temeljni namen in rezultate zbornika.

Ob zaključku je mogoče zapisati, da je snovalcem zbornika uspelo prepričljivo in zanimivo predstaviti subjektivnosti doživljanja ženskega izseljenstva z različnih perspektiv družbene in ekonomske umeščenosti. Analiza izkušenj, doživljanja in predstav posameznic na ozadju velikih procesov migracij, modernizacije, akulturacije, identitnih preoblikovanj in podobnih kompleksnih procesov je stvarna, vsebinsko izvirna in metodološko sodobna. Z objavo v angleškem jeziku pri ameriški univerzitetni založbi pa so presegli omejenost vpisovanja le v slovenski historični imaginarij in omogočili mednarodno primerjavo lastnega raziskovalnega dela in spoznanj.

Žarko Lazarević